

գեղեցիկ», «Էն միշտ էին անեղապէս ծնունդ», «Երկինքն ի յերկիրս» տաղերը, Թերեւս «Մշակութեան տաղն» ու «Աչքն ծով»-ն ալ, Մնացեալները — անոնք ուր լեզուն ճմովկուած է եւ համաձայնութիւնը՝ թնձուկ — Թերեւս վերագրելի ըլլան Գրիգոր Մագիստրոսին(1) կամ անոր հետեւողներէն մէկուն, կամ աւելի՛ նոյն ինքն Շնորհալույ անճաշակ եւ օտարամոլ աշակերտներէն ոմանց։ Միակ տաղը որ կրնայ վերագրելի համարուի Նարեկացւոյն, «Քառասնից» տաղն է, որու լեզուն իբրեւ ոճի Նարեկացեական մաքրութիւն, վերութիւն եւ ճոխութիւն ունի, եւ որուն տաղերուն ակզնատառներն արդէն «Գրեգոր» անունը կը ձեւացնեն։ Ա. ԶՊԱՆԵԱՆ

Յեղական ոգիին

Ե՞րբ պիտի գաս. — ե՞րբ մեր գետնին ոյճքերէն, իբր յարութիւնն հողին խրձած շողերուն, Պիտի պոռթկան շունչիդ բոցերն երկնապող. կամ մեր երկրին արին կաթող ո՞ր աստղէն, Դու պիտի իջնես հրդեհել Ջէնքի տըրմուղ ժողովուրդդ՝ Որուն սըրտէն դարերն յաւէտ խըմեր են Թորգոմական արիւնն եւ ո՞ղբ պարպեր. Որուն համար մեր պապերուն ոսկորոսին՝ Սարկէ սար սըրիւրած՝ Բաժին են լոկ գալիքու։ Ո՞վ անգղանիկ Աստուածուհի՛, Իսկուհի՛, Հայ ջըրիւնուն, կըրականբուն եւ կաւին, Տե՛ս. — քու երկիրդ՝ որ մեր սերմին մայր ըրիր՝

(1) Բազմաթիւ Մագիստրոսի համարաւոր և գերազանցածային Թուղթ ինն հետ.

Մեզու վանա՛մ Ժրեղա՛յ ծեփեալ՝ անոնք ոգեալ յառեալ, Իրագեկ խմեալ մանեալ՝ յարայինեալ խելոյն յանեալ, Մանուկ մանոն մանեալ՝ դամիկեալ ըմպանալով ՏԵՄ

Այլազգներու խրճողճանքին մատնուած՝ Այսօր, աւա՛ղ, սուգ եւ արին կը բրնձ. Իր կործանած քաղաքներուն վրայ լրտիկ կը նրստի կոս՛նկն ողորմուկ. Հողն՝ հերկուած միայն սողո՛յն օձերուն՝ Իր աղոթադուլկ խաւերուն մէջ կը պահէ Պաղլիգ՝ եւ իր սեւ տափերուն վրայ՝ ռոք. Կը մընան մէր ալպետանները՝ առանց Շերտափակի, եւ կարանները՝ առանց Հայրենական զինիին. Եւ մեր խոյերն ըսպիտակ Չըզբանելով խառնոցներուն մէջ առուոյտ՝ Նօթութենէ մոխիւնած՝ Մշտնադներուն դէմ կը ջարդեն եղջիրներն, Իսկ որդիները՝ թշուառ կամ հեռացած հորենական երկրէն կո խառնակին ազգերու խորդ արիւնով, կամ նոյն երկրին ծոցին մէջ կը մեռնին լուծն ուսերնուն, Ապրողներուն թողով մաս Մերկացումն ո՞ղբ Հայութենէն, խորագումն՝ Որով կ'ըլլան իրարու դէմ թըշնամի Եւ թըշնամւոյն դէմ ծառայ. Ո՛չ մեր դաշտերն՝ եղած արեամբ ճախճախուս՝ Ո՛չ տաճարներն ու պարիսպներ քարուքանդ Զիրենք կրնան զայրագնել. Ո՛չ օտարին ծաղրանքն եւ ո՛չ անարգանք կ'արթնցընեն իրենց հողոյն մէջ ընդարձ Հըպարտութիւնն հայկական. Կը ծառայեն եւ կ'ողբան Եւ ողբալով ըստըրկութիւնն աւելի Իրենց դէ՛քին կր յօրինեն վայելուչ . . .

Եկո՛ւր, եկո՛ւր. — ժամանակն այժ է. — եկո՛ւր... Ահա յեղէց մաս մ'աղին՝ Գաղափար, գուպարի մէջ՝ հայու մաշ՝ Ծամուռ Վրայ կը սրվո՛ւն Իր արիւնին հետ նոր վարդեր, կապաներ . . . Եկո՛ւր, եկո՛ւր. — եւ Մասիսի կատարէն Դիւցազներու, Վրկաներու հոգիներ՝ Իբր աստղերու սերմնացառ, Տեղա՛ւ բոլոր Իգութեան մէջ մեր երկրին. Մեր սըրտունն խորունկ խորքերը հոսէ՛ Սրիւնի անբիճ զոր չի՞ք առ չի՞ք ժողկեցիք Վարդաններու գողճայարար հեղեղէն. Եւ ըրէ՛ք ԵՅՐԱՐՅՈՒՆ

Արշակներու վերածննդ չիրմիր .
Ամէն Հայու լանջքին տակ
Իր մէջ հին պապն արթնցո՛ւր ,
Եւ սրբազան , յաւերժական զանգուածով՝
Ջերթ Պրահայի աստուածութիւն մ'անբաժան՝
Ջանհոգ խառնէ՛ հւ խրմորէ՛ եւ ձուլէ՛
Եւ ըստինքովդ ապրեցո՛ւր :
Ա՛յնպէս որ քու մայրենի
Ճաճանչաւութիւն թեւ թոյններուդ տակ ամգութի՛
Տաքնա՛յ մեր հողն , ու լուսններուն վրայ խայ-
տան

Գարուններն հին , նաւասարդները՝ լեցուն
Մարտիկներու վաճառներուն կոփինով .
Մեր անգղաներն եւ ուրուքները թողած
Հախճախուտները նըւաստ՝
Կայծակներու թառերուն վրայ կը ընդհն .
Էգ առիւծներն ու էգ վագրերը բոլոր՝
Մայրագորով լիզումով՝
Ըլան կայտառ հայկականներու կարծնու .
Մեր ամպրոպները (չեցուն
Հստուկներովն երգիչներուն Գողթական)
Սը արին մէջ հայ քերթողին
Փոխութիւն երգի , ու չափերն
Կայծակներով չկտրելով .
Բանաւորն հետտի՛ , հետտի՛ գեղջուկն եւ այգուն՝
Երբ իր քայլերն ուղղութիւն դաշտերն աւերակ՝
Արշալոյսէն արիւնի հո՛տը առնէ
Եւ լոկ արիւն ծաւալի :
Շուռիդ գեփուռն ու հառաքալոյն աչքերուդ ,
Նըման գարնան մեր տան սեմերը պըճնող ,
Թող ճամբորդին հեղձ հեղձ ,
Բնակարանէ բնակարան .
Կանգնի՛ն այրերն ու մայրեր ,
Մեր կանգնի՛ , կանգնի՛ տղան .
Ու ամէն ոք ազգին սիրով լոկ արբիւ ,
Ազգին Ոգով հաղորդուած ,
Ա՛յնպէս վառի , ապրտամբի , բորբոքի ,
Որ Թորգոմայ Տուռն ըզգայ
Թէ իր օճախը մարած՝
Այսօր հրաքո՛ւն է գարձեր : —

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՊԱՏԳԱՄԱՌՈՒՄ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷՆ

(Շար. եւ վերջ)

— 26 Յունիս (1878) . — Այդեւութիւն
տուին Գարաթոտորիի, Սատուլահի, Ժէօմիւնիւն
եւ Տէլեանիւն :

Խրիմեան որ մերթ յուսանաւ եւ քիչ ան-
գամ յուսարից է , այսօր ամենամեծ ճամբարու-
թիւն մը խոտավանդաւ . « Մարդ ինքիւր մէն
պէտք է աշխատի որ փրկուի » ըսաւ :

— « Շատ ուշ միացինք , ըսի , շատ պա-
րապ բաներով ժամանակ անցուցինք , սո՛ճնաւ-
կանութիւններով պարսպեցանք , դէթ ասկէ
հտքը աշխատինք , բոլոր ուժերնիս Հայաստան
ամրոպինք . ամենքս պէ՛տք է դիմենք հոն , եթէ
կ'ուզենք զայն կենդանացնել , եւ այսօրուսն
աշխատութիւններնուս նպատակն ալ Հայաստան
այնպիսի վիճակի մը մէջ դնել է որ կարենայ
զաղթած Հայերուն կենաց , աշխատութեան , ինչ-
քի եւ պահուց ապահովութիւն առնել , որպէս
դի հոն հանգստանան . միւս կողմանէ՛ Եւրո-
պայի մէջ մեծ ոյժ եւ գործունէութիւն ունե-
նալու է , զի պէտք է որ Եւրոպայի մէջ լաւ
ճանչցուինք . ինչ որ ալ ըլլայ մեր մէջ եղած
անհամաձայնութիւնները , մէջիմիս միալու են ,
դուրս հանելու է , եւ ազգային խնդրին առջեւ
բոլորովին մոռնալու է , ինչպէս որ այսօր ատոր
մէկ գեղեցիկ օրինակը կուտանք . չորսերնիս ալ
իրարու անհամաձայն տարբեր էինք եւ հնք տա-
կաին ինչ ինչ տեսութիւններով ու հիմա միա-
սին եկեր միաբաներ եւ մէկ սիրտ եղած այս
մեծ գործին համար կ'աշխատինք :

— Գիշերուան Անգղիոյ երեկոյթին երթալ
չուզեց իրիմեան . պնդեցինք որ երթայ , վասն
զի վաղը Գնդիւն Հայոց հնդկով պիտի դրա-
ղէր եւ իր ներկայութիւնը հարկաւոր էր . կըր-
կին մերժեց . սակայն բարեխաղաքար Մ. Եկու
որ հարկ դատեց երթալ , եւ մեկնեցաւ . ասոր
վրայ կ'ուս հագուելու եւ երբ վար իջած պա-
հուն տեսաւ որ նարպէյ ծանր վերաբեկումը ու
նշաններովը զարգարուած է , դայրացաւ եւ « ես
չեմ երթար » ըսաւ . յանուն աղղին խնդրելի որ